

Vergemaalet er hævet

Taler

Jørgen Meyer Heffermehl

Dato

17 mai 1838

Omstendigheter

Ordførerens tale til åpningen av første møte i Foldens Prestegjelds Formandskab og Repræsentantskab

- 1 Det Hverv hvortil Medbrødres Hædrende Tillid kalte os, er i mange Henseende
saa betydningsfuldt og vigtigt, at jeg har anseet det passende strax ved
Begyndelsen af vor Virksomhed at gjøre os selv opmerksom paa, hvad der
udfordres af os, for at vi hensigtssvarende skulle kunne opfylde dets Pligter,
5 fyldestgjøre den Tillid som er vis os, berede vor Hjembøgd til en modtagelig
Jordbund for Oplysninger og sand Friheds skjønne Frugter, samt derved
medvirke til alment Borgerheld. Først naar Mennesket er bleven sig selv bevidst,
hvad han vil, og Midlerne ere ham klare, hvorved dette kan opnaaes, bøier han
sine Handlinger under Fornuftens Herredømme, først naar Aand vorder til
10 levende Kraft i Borgernes Indre - og ei længere holde ham lenkebunden under
det døde Bogstav - først da faar Fædrelandet Betydning for ham, først da
formaar han at sætte Maalet for sin Tilværelse fast for Øie, først da bliver han
istand til i en kraftig Selvbevidsthed at nyde Himmelen paa Jorden uden at
bortdrømme sine Dage med misforstaaede Begreber om en kommende Salighed
15 paa en saadan Maade at selv Sporet af at han har været her, ganske er forsvundet.
En saadan tydelig Opfattelse af hvad der i vor nye Stilling som Præstegjeldets
Formænd og Repræsentanter paaligger os, er for os saa meget vigtigere, som vi
leve langt adskildte fra Hovedstederne, hvor de vigtige Begivenheder i Staternes
nyere Liv have fundet Sted, og endnu daglig udvikle sig, hvis Aarsag enhver
20 Erfarings Skat i saa Henseende mangler os, ligesom den Kundskab, vi kunde
have samlet igjennem Granskningens og Oplysningens Vei paa Grund
fornemmelig af de ringe Hjelpeskilder, der have været os givne til at bringe vort
Skolevæsen til Liv og Udvikling, er dunkel, mangelagtig og tildels blandet med
høist forvirrede Forestillinger. Men jo tungere Baand der trykker vore Evner, jo
25 tykkere Taagen er, der hindrer vor Synskreds - desmere maa det være os, som
samvittighedsfulde Mænd, om at gjøre at vor Erkjendelse lutres, og at
idetmindste vor Vilje for alt høit og ædelt og godt maa sees som et uplettet

Skjold af Enhver.

30

Norge var engang mægtigt og hærligt, dets Navn indtog en straalende Plads
blant de selvstændige Staters Række.

- Det sank. -

35

Faldet var stort - og Norge blev Lydrige under en fremmed Stat. Dog - priset
være Forsynet - der ved sin ledende Haand lænker de menneskelige
Begivenheder: Norsk Kraft, norsk Frisind, norsk Stordaad svandt aldrig gandske
hen.

40

1814 Aars Mænd reiste sig.

Nationalselvstændigheden gjorde sig gjældende i Landet og blev for os en af de
frieste, fornuftigste Statsforfatninger som Verden nogensinde har seet.

45

Nu var det ei længere fjærnt at "hvad Norge engang var, skal Norge atter vorde,"
og de sidste 24 Aar have seet det gjenfødte Fædreland at vinde en Kraft, en
Rigdom, en Storhed, som ingen for et halvt Aarhundrede siden skulle have
vøret at drømme om. Fred og Sikkerhed hersker i enhver Egn, Næringsveiene
50 blomstrer, vise Love gaar Haand i Haand med en stigende Oplysning, der i
Forening med Erfaring søge at gjøre den nye Statsforfatnings Goder saa
almindelige som muligt.

50

Saaledes fremtraadte ogsaa Loven af 14. Jan. 1837, hvis Bud vi skyldte, at vi her
55 idag ere forsamlede. Allerede ved Grundloven var det udtalt: "Folket er sin egen
Lovgiver og har fri Beskatningsret. Men den Myndighedstilstand, som herved
Folkets Heelhed overførtes i, maatte naturligvis have Indflydelse paa den enkelte
og modne ham til ogsaa i sine engere Forholde - ei alene som Borger af Staten
men og som Lem af et vist Samfund at virkeliggjøre en lignende Forfatning."

60

Forlængst lød det fra fædrelandssindede og oplyste Mænd tunge Klager over det
Afhængighedsforhold hvori de enkelte Menigheder vare faldne, over den liden
Andel der var dem tilstaaet i deres egne Anliggender, og over at andre skulde
kunde raade over deres Pung og Kræfter paa en Maade, der som oftest var deres
65 egen Vilje ganske imod. Vor Konge, selv en Frihedens Søn, og vor hæderlige
Regjering, beviste noksom at de vilde imødegaa et frit Folks ønsker, men

65

grundede Betæneligheder opstod ogsaa for dem, om hvorvidt enhver enkelt Menighed var i Besiddelse af en Aandsmodenhed og Oplysning som en saadan
70 Løsning fra gamle Ledebaand og Overladelse til sig selv maatte forudsætte: Thi Kniven i Barnets Haand vorde let et Mordvaaben, og Magt uden Forstand og Ædelsind udarter for det meste til Tyrani og Lovløshed.

Imidlertid vilde Konge og Regjering ei længere modsætte sig, hvad Folket saa
75 begjærlig attraaede, og ved den ovennevnte Lov af 14. Jan. 1837 overdroges hver enkelt Menighed deres egne Anliggender til Bestyrelse.

Her er det nødvendig tydeligere at udhæve den Magt, som nu er lagt i de særskilte Menigheders Hænder, og som af en af disse er os overantvortet, mine
80 Medborgere, for at bruge den paa en Maade, som kan være vore Brødre gavnlig og hæderlig for os selv.

Vort Skole- og Fattigvesen er fra nu af anbetroet vor egen Omsorg: Vor Mening vi blive hørt naar det gjælder om nye Paalæg og Udgifter, som skal Paalægges
85 Menigheden, vil selv skulde skalte og valte med de Eiendomme, som tilhøre nogen af vore offentlige Indretninger; enhver fornuftig Brug skulle vil fremme, al Misbrug skulle vi søge hævet.

Menighedens Dannelse og Oplysning bliver nu vor egen Sag, og da al Lykke for
90 Tid og Evighed afhænger af disse, skulle vi være vor egen Velværes Skabere. Alt dette, og Ansaret for dets Udførelse, hvilede hidtil paa Staten i det Hele og de Personer, som den i saa Henseende havde anbetroet Omsorgen for os.

Øvrigheden var vor Formynder, Vergemaalet er nu hævet, eller i det mindste
95 saaledes omformet, at vi bevæge os mere som Voxne end som Børn - og vil og om vi ogsaa maatte være i Stand til at hævde os til en aandelig Myndighedsalder, saa at vi ei maatte savne den ledende Haand, der til denne Dag blidt og faderligt - thi denne Roes tilkommer den Øvrighed, som vi nu paa en vis Maade skilles fra - førte os.

100 Jeg siger: Hædre os; thi vi kunne ei fordølge os selv, at vi formedelst Mangelagtigheden i vore Indsigter, Kundskaber og Anskuelse af de offentlige Anliggender, hvori vi fra nu af skulle Indgribe, i mange Henseende endnu ere Børn, der med Længsel maa vende Blikket paa den milde Styrelse, som vi nu
105 ophøre at nyde. Men dette leder gjust Tanken hen paa det vigtigste, som i vort

nye Kald paaligger os, og jeg skal her især udbede mig Eders Opmerksomhed, mine Medborgere.

- 110 Hvad vi skulle, maae vi først erkjende; Pligt forudsetter Følelsen af Forbindtlighed, og Opfyldelsen af den Første foranledes af den Sidste. Skulle vi altsaa haabe at kunne opfylde, hvad der paaligger os, skulle vi vente i vor nye Stilling at kunne udrette noget godt og gavnlig, skulle vi ikke skamme os for at stille os ved Siden af de øvrige Menigheder i vort Fædreland: Saa maa vi først
- 115 og fremmest saaledes som i det Foregaaende er antydet, Lovens Aand blive os klar, dens Bogstav levende, og hjertelig maa vi være overbeviste om Nyttens af de Forskrifter som vi skulle stræbe at virkeliggjøre. Maae vi nu selv Bekjende at vi i en saadan Indsigt staar tilbage for de fleste andre Menigheder, at den ringe Oplysning blandt os i Forening med vor fra Samfærdselen med den øvrige
- 120 Norden fjernede Hjembøgd gjøre, at vi kun lidet kjende til, hvorledes Livet viser sig udenfor os. Hvad ligger os da nærmere, end at arbeide paa at erstatte det Manglende, at erhverve os de fornødne Kundskaber, at lytte til Klogskabens og Erfarneres Lærdomme.
- 125 Ja lader os høitideligen love os selv, at vi alle, enhver i sin Stilling og efter den Anledning som gives os, ville anvende vor Tid og Kræfter til ved grundig og tydelig Viden - at gjøre os vort Kald verdige. Vi skulle være vor Menigheds Forstandere; men kunne vi være dette, naar vi dertil mangle Ærlighed?
- 130 Hos os vil mange søge Raad og Veiledning, os vil man anbetro sine Penger og deres Anvendelse, under hvilken man fornuftigvis har Ret til at fordre at vi skulle være lige langt fra utidig Karrighed, som ufornuftig Ødselhed, men ville vi ikke famle som i Blinde, ligesaameget skade som gavne naar vi ikke ere os Grundene til vore Handlinger bevidste, naar vi ikke ere istand til at beregne
- 135 deres Følger? Vor nye Virkekreds begynde vi da med det faste Forsæt, at opklare vore Kundskaber og udvide vore Indsigter; fremfor alt gjøre vi os nøie bekjendte med, hvad vor nye Stilling kræver af os - og dette vil atter føre vore Granskninger tilbage til Fædrelandets grundlovmæssige Forfatning.
- 140 Lader os i denne Stræben efter en høiere Erkjendelse gjensidigen understøtte hverandre; den oplyste den mindre oplyste, den erfarne den mindre erfarne, og ethvert Skridt, som vi paa denne Vei gjøre fremad, er en lettelse for vor Pligtopfyldelse, en Borgen for hvad, der anbetroes os, og en Veiviser til at berede os og vore Medborgere det Gode, som vi ønske at bevirke. Skjønt Følelsen af vor

Svagthed kun med Ængstelse kan lade os overveie hvad der i Fremtiden fordres af os, saa skal dog Bevidstheden af, hvad vi vilde, fylde os med Freidighed til at tiltrede vor nye Stilling. Og vel skulle vi her merke os, at vi ere de første i dette nye Kald, og at det Exempel vi efterlade vil tjene til Opbyggelse eller Nedrivelse;
150 den Flid, den Sindighed, den Deltagelse i Almuens Vel, den Omhu for Oplysning, den Indsigt som vi vise, ville blive efterfulgt af vore Eftermænd, og stedse mere velsignelsesrigt udbrede sig i en større Grad, medens vi ei kunne vente noget godt af dem som kommer efter os, naar de hos os have bemærket Lunkenhed, Overfladiskhed, Egenkærlighed, Uvidenhed.

155 Lader os derfor aldrig glemme Beskjedenhedens Fordringer; at vurdere sig selv ringe, sømmer sig for ingen bedre end for den mindre oplyste: Følelsen af hans Mangelaktighed er den Trappetige, hvorpaa han hæver sig til en større Fuldkommenhed.

160 "Frygte Gud og ære Kongen" gjaldt stedse blandt Norges Sønner; med Ærbødighed og Tillid skulle vi komme vor Øvrighed imøde. Paa denne Maade skulle vi lette os vort Kalds Opfyldelse, og alle smaalige Hensyn skulle forsvinde.

165 Naar Øvrigheden gjør Fordring paa vore Kræfter eller vor Formue, saa skulde vi være overbeviste om at det ikke skjer for deres Skyld, men for vor.

Enighedens Aand hersker blandt os som Mænd, der ere sig bevidste at vilde det
170 Gode, hos hvem Sagen altsaa og ikke Personen gjælder. "Ingen Stat kan bestaae uden sine Borgeres Dyd", har en vis Mand sagt; men Dyd grunlægges paa Oplysning. Ingen Karrighedsaand besjæle os derfor, naar det gjælder om at fremme Kundskaber og saglig Viden; hvad der ofres paa vore Brødres Dannelse bærer mangefold Frugt i deres Arbeidsomhed, Ædruelighed, Sædelighed og alle
175 de Dyder, som opbygge Samfundet. I saa Henseende ligge vort Skolevæsens Forbedring og Oprettelse af en Hensigtsmæssig Bogsamling til Brug for Almuen os nærmest.

Og nu, mine Medborgere, ville vi modigen skride til vor Gjerning. Med en Ædel
180 Hensigt og en kraftig Vilje fuldbringes Livets Stordaad; men staaer denne end fjernt fra os, saa lader os dog aldrig mangle Bevidstheden om hine: den skal, naar vi engang nedlegger vort nuværende Kald, fylde os med Ro og Tilfredshed, og ved Bortgangen fra det Jordiske besegle vor Borgerret til Himmelen med den

185 Forsikring: Vort Liv var ei forgjæves.

Kilde

Årbok for Sørfold, 1979

190 **Emner**
Åpningstale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vergemaalet-er-haevet>

195

200

205

210

215

220